

ВЕКТОРИ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНТІНА РУДНИЦЬКОГО

Стаття присвячена висвітленню диригентської діяльності Антіна Рудницького. Розглядаються усі етапи його становлення та творчого зростання як одного з перших галицьких оперно-симфонічних диригентів. Особлива увага приділяється його позиції популяризатора української музики за кордоном.

Ключові слова: оперно-симфонічний диригент, творче зростання, універсалістська спрямованість, галицький митець, виконавство.

Музична культура першої половини ХХ століття становить надзвичайно цікаву, багатоманітну та різнобарвну картину в загальній проекції мистецького життя не лише Галичини, але і європейського та східноукраїнського векторів, а також міжконтинентального порядку. Так, в гроні тогочасних галицьких музикантів А. Рудницький (1902–1975) постає як один з найбільш цікавих та оригінальних українських композиторів, диригент, піаніст, акомпаніатор, ансамбліст, педагог, критик, якому належить також об'ємний музично-публіцистичний спадок, активний громадсько-культурний діяч. Саме А. Рудницький, чий творчий шлях, розпочавшись у Львові, пролягав магістралями західноєвропейської культури, згодом – Великої України і знову Галичини, друга половина життя і творчості якого пройшла на американському континенті, доля якого немовби «розчахнута навпіл» (за влучним висловом Б. Сюті [19]) становить особливий інтерес для всебічного дослідження багатогранної та непересічної творчої діяльності. Проте, саме ця персоналія залишається і досі найменш вивченою на терені українського музикознавства.

Метою ж даної статті є спроба окреслити роль та значення А. Рудницького як одного з перших галицьких оперно-симфонічних диригентів ХХ ст., дослідити особливості диригентської діяльності мистця. Серед не багаточисленних матеріалів, присвячених постаті А. Рудницького ця тема частково піднімається лише у окремих статтях В. Барвінського, Т. Шухевича, В. Витвицького, Є. Дзюпини, С. Вайса, Б. Сюті. Основним джерельним матеріалом для даної розвідки стали праці самого А. Рудницького – «Про музику і музик»,

«Українська музика», а також об'ємний масив його критичних статей в різноманітних періодичних виданнях, передусім львівських україномовних газет «Діло», «Новий час», «Назустріч», «Життя і знання», а також мистецьких виданнях, що виходили у Львові, зокрема, «Українська музика», «Митуса», американських часописах другої половини ХХ ст.

Силою долі, творче формування, розвиток та осягнення шаблів мистецької зрілості А. Рудницького проходили в широкій геокультурній амплітуді, а постійні виклики часу та неймовірна прага новаторства і відкриттів у всіх формах багатогранної активної діяльності надають його постаті рис універсалізму. Здобувши і великий європейський досвід, і ознайомившись з тенденціями розвитку музичної культури на Великій Україні, А. Рудницький, практично уже звершеним митцем, повертається до Львова, а згодом емігрує до США. Він розгортає велику та плідну діяльність у багатьох напрямках. В. Витвицький пише: «Музична діяльність Антона Рудницького була широка і багатогранна. Він працював одночасно як композитор, диригент, піаніст, вчитель, критик і музикознавець. З нього був теж неабиякий організатор музичного життя. Основою його праці у кожній з цих ділянок були тверді підвалини музичного професіоналізму. Проте в них проявлялися й інші спільні риси, притаманні його особовості, а це сміливість і незалежність думки, гін до новаторства і великий розмах, до якого можна було б прикласти вживаний в музиці термін: *con fuoco*, тобто з запалом, палко.» [4]. Однією з вагомих сторін діяльності А. Рудницького є сфера диригентського виконавства, до того ж, він проявив себе і як оперний диригент, і як диригент-симфоніст, а під час перебування в США, де українці не мали доступу до коштовних оркестрових чи музичних театральних колективів, яскраво розкривається талант митця як блискучого хорового диригента. Таким чином, в особі А. Рудницького відбулося органічне поєднання всіх трьох провідних іпостасей диригентського фаху: оперного, симфонічного та хорового диригування, що має небагато аналогів навіть у світовому контексті. До безпосередньої практичної диригентури варто долучити велетенський масив критичних матеріалів (огляди, ревію, оперові стаджіоне, рецензії, огляди тощо, які стосуються не лише галицького-локального чи українського-всенационального, але європейського та світового музичного життя, зокрема, в розрізі диригентського мистецтва), що свідчить на

користь твердження про універсалістські тенденції А. Рудницького. Розглянемо головні вектори його диригентської діяльності.

Насамперед слід відзначити А. Рудницького як *одного з перших українських галицьких оперних диригентів*. Слід згадати, що студії з оперного та симфонічного диригування А. Рудницький здобував у провідних європейських митців того часу, зокрема, у Юліуса Прювера – диригента Берлінської філармонії та професора Берлінської консерваторії (від жовтня 1924 р. А. Рудницький почав займатися у його капельмейстерському класі [3]). Ще до виїзду в Берлін А. Рудницький бере приватні уроки у видатного диригента і піаніста Лева Сіроті, одночасно працюючи у Львівській Міській Опері корепетитором-помічником диригента, знайомлячись зі специфічними особливостями оперного диригування. Як зазначає О. Підківка «А. Рудницький, працюючи в 1920–22 роках концертмейстером Львівської опери, знайомився з клавірами багатьох опер, які на той час ставились на львівській сцені. Робота в опері була для майбутнього диригента доброю школою» [7].

Однак, реалізуватися як диригентові йому вдалося лише після виїзду на Велику Україну в 1927 р., де А. Рудницький працює як диригент Харківської Опері до 1930 року. Так, влітку 1927 року А. Рудницький повертається до Львова з Берліну, де з ним, за рекомендацією Егона Петрі (в якого студіював фортепіано у Берлінській академії), підписує контракт на посаду диригента харківського державного оперного театру відповідальний за освіту при наркомі УРСР П. Козицький. Прибувши до Харкова, окрім диригування в оперному театрі А. Рудницький займає посаду професора Харківського Музично-Драматичного інституту. Під його багатуою в театрі звучали «Пікова дама» та «Євгеній Онегін» П. Чайковського, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Фауст» Ш. Гуно, «Кармен» Ж. Бізе, окрім того балетними постановками І. Стравінського «Мала сюїта» [7]. В. Барвінський згадує, що А. Рудницький в час їх харківських зустрічей диригував «Турандот» Дж. Пуччіні [3].

До харківського періоду відноситься важлива подія, пов'язана з підвалинами українського оперного мистецтва. Так, 15 січня 1928 року на сцені Харківської Державної Опері відбулася прем'єра епохальної опери М. Лисенка «Тарас Бульба», «запевнюючи успіх цьому творові і його місце в репертуарі українських оперових театрів на найближчі десять літ у тому вигляді й з тими змінами, які для цієї

постановки було зроблено¹» [14]. А. Рудницький описує так цю подію: «У цій пам'ятній першій виставі «Тараса Бульби» в Харківській Державній Опері брали участь її тогочасні найкращі сили: Тарас Бульба – І. Паторжинський; Андрій – М. Середа; Остап – В. Будневич; Мати – К. Копйова; Марильця – М. Сокіл; Воевода – М. Шаповал; Татарка – Б. Золотогорова; Кирдяга – В. Ходський. Сценічне оформлення опери зробив Анатоль Петрицький; режисерував – Сергій Каргальський; диригентом був Антін Рудницький» [14]. Згодом у пізніших виставах брали участь відомі артисти Олександра Ропська, Михайло Гришко, Марія Литвиненко-Вольгемут.

Тут же А. Рудницький знайомиться із одним з п'яти диригентів Харківської Опері, який був запрошений у 1928 році – М. Вериківським, а також із Л. Ревуцьким і Б. Лятошинським. Враховуючи зацікавленість останнього в сучасних музичних тенденціях – між ним і А. Рудницьким зав'язалась тісна дружба. До кінця життя А. Рудницький вважав музику Б. Лятошинського найвагомішим явищем в тогочасній українській музиці.

З 1930 до 1932 року стає диригентом Київської Опері і професором та головою кафедри симфонічного диригування в Київській консерваторії. Цей період вимагає ще свого детального дослідження, та відомо, що саме в цей час у А. Рудницького у класі диригування займався Ісаак Паїн, згодом довголітній диригент Львівської Опері. Рівно ж до того періоду належать кілька інтерв'ю А. Рудницького львівській пресі, де він описує свою діяльність [13].

Після повернення до Львова в 1932 р. А. Рудницький відразу обіймає посаду диригента Міської Опері, де працює до 1934 року. Варто зауважити, що, будучи активним дописувачем в галицькій пресі на музичні теми, А. Рудницький подає цілу низку статей про опери «Кармен» Ж. Бізе, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Сільську честь» П. Масканьї, «Жидівку» П. Галеві, «Трубадур» Дж. Верді, «Госку» Дж. Пуччіні, «Бориса Годунова» М. Мусоргського, а також серію

---

¹ Нагадаємо, що знаменита редакція «Тараса Бульби» Рильським-Ревуцьким-Лятошинським відбулася щойно 1936 року для постановки в Київській Опері. Перше ж виконання опери, яка не діждалася постановки за життя М. Лисенка відбулася в Київській Опері у 1927 р. Проте, саме початкова редакція А. Рудницького була стартовою для розповсюдження національного шедевру.

оперних стаджіоне (Дж. Верді «Трубадур», «Аїда», Дж. Пуччіні «Богема», «Євген Онегін» П. Чайковського).

Вагомим здобутком А. Рудницького в царині оперної диригентури стає постановка і виконання ювілейної 1000 вистави «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, про яку з щирим захопленням писав В. Барвінський у своїй статті «Ювілейна 1000-на постановка співогри «Запорожець за Дунаєм» в «Новому часі» в 1935, а саме про «битком наповнений великий театральний зал», при якому «вистава пройшла з повним успіхом і робила наскрізь культурне значення» [Барв.].

Для здійснення постановки було запрошено знаменитого режисера О. Улуханова, який працював у Королівській опері Белграда. А. Рудницький та М. Сокіл, щойно повернувшись з гастрольної поїздки по Прибалтиці, активно включилися в роботу над виставою. Прем'єра відбулася 19 грудня 1935 року у Львівському оперному театрі. Виконавський склад опери був наступним: О. Романовський – Карась; М. Сокіл – Одарка; М. Лепкова – Оксана; М. Голинський – Андрій; М. Маслюк-Мартіні – Султан; В. Балтарович – Ахмет. Режисер-постановник – О. Улуханов Диригент і художній керівник – А. Рудницький.

Успіх був настільки грандіозним, що оперу ставили в інших галицьких містах, а згодом вона була записана на Львівському Радіо і її транслювали всі польські радіостанції. Проте, саме Львів став практично останньою точкою в оперній практиці А. Рудницького, адже за кордоном в США, митець, за винятком окремих оперних номерів у своїх симфонічних концертах, на жаль не приймав участі як диригент у постановках інших опер, хоч саме цією оперою А. Рудницький намагатиметься вийти на американську оперну естраду.

Як культурно-суспільний діяч на новому континенті А. Рудницький, перебуваючи в гроні митців української діаспори, активно дбає про розвиток та популяризацію українського мистецтва. Практично відразу в 1940 р. А. Рудницький організовує «Українську Оперну Компанію», яка успішно представляла перед американською публікою «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, здобуваючи успіх в багатьох містах США. Проте, кар'єрі оперного диригента розвинути в Америці не вдалося. Однак, навіть той внесок, зроблений у розвиток оперної справи в Україні та на Галичині, ставить А. Рудницького в авангарді розвитку національної оперної диригентури.

Спроба перейняти кращі європейські традиції та прищепити їх на національному ґрунті в Галичині та йти в ногу з часом – одна з засадничих ідей А. Рудницького, можна б сказати – його творче мотто. Важко уявити собі тогочасну галицьку пресу без цікавих, інформативно насичених та проблемних статей, що стосувалися розвитку світових та українських оперних театрів. Важливо, що в кожній з цих статей автор демонструє певні прогресивні позиції, виявляючи бажання, закликаючи до подібних нововведень і на теренах Львівської опери. У статтях «Вагнер і Байройт» (З нагоди святочних вистав у Байройті), «Опера в Харкові», «Музичне життя Харкова», «Опери Москви і Ленінграду», «Київська опера», «Берлінська опера», «Опера і побутовщина. Світла і тіні «Запорозжя за Дунаєм», «Про українську фільгармонію та оперовий театр», «Американські музичні імпресії» знаходимо не лише інформацію про діяльність світових та українських оперних інституцій, але і свіжі нові ідеї щодо покращення та удосконалення діяльності сучасного оперного театру.

Рівно ж вагомою є діяльність А. Рудницького як *диригент-симфоніста*. Його головною метою стали популяризація та пропаганда не лише зразків класичної чи сучасної симфонічної музики, а передусім – української, до того ж, як в загальнонаціональному, так і в світовому масштабі.

Саме йому належать прем'єрні першовиконання багатьох симфонічних полотен українських композиторів, серед яких – епохальна Друга Симфонія Л. Ревуцького, Сюїта «Козак Голота» П. Козицького, «Гавриліада» М. Коляди, власні твори. Саме ці твори прозвучали під батуту А. Рудницького у 1929 р. на інавгураційному концерті новоорганізованої Української Державної Філармонії.

Вражає географічна амплітуда диригентської діяльності А. Рудницького. Так, у статті «Музичне життя Харкова. Розмова з диригентом Харківської опери А. Рудницьким», опублікованої у Львові в «Ділі» в 1928 р. автор зазначає, що його виступи як диригента-симфоніста, пов'язані з УкрФілом, далі – абонементними симфонічними концертами у Харкові, Дніпропетровську і Одесі (на останньому – спільний виступ з Любкою Колесою). «Крім того їду з концертами в Москву і Ленінград. В березні влаштує мені УкрФілом мій композиторський концерт, на якому виступлю перший раз як компоніст. Тепер вертаю з Берліна, де був запрошений на концерт тамошнім радіо (між іншим, було виконувано там і мій твір «Цикль

китайських пісень»). У вересні маю чотири концерти в Голляндії, на яких буду виконувати українські симфонічні твори.» [14].

Перед переїздом до Львова диригент виконував і свої симфонічні композиції. Так, в статті Т. Шухевича «Сюїта А. Рудницького на симфонічному концерті Львівської філармонії», який відбувся 25 січня 1931 року. Т. Шухевич пише: «У Великому Театрі Львова відбувся симфонічний концерт «Львівської Філармонії», на якому було виконано вперше «Сюїту» на велику оркестру А. Рудницького під його власною орудою ... п. Рудницького ми досі знали як п'яніста і диригента, а виконанням своєї композиції зробив нам велику несподіванку... Робить вона радше вражіння ілюстрації чогось пережитого чи перечитаного. Деякі частини тої Сюїти потрактовані епізодично, цілість робить дуже добре вражіння... Судячи по тій одній композиції п. Антін Рудницький є модерністом, який проте знає зберегти міру, так, що музика його є приступною і зрозумілою не лише для фахових музиків, але і для т. зв. «музикальних людей». Інвенція багата і цікава, гармонізація помислова, а інструментація великої модернової оркестри знаменита. Тому не дивниця, що успіх п. Рудницького був повний, доказом чого були довгі і рясні оплески численно зібраної публіки.» [20]. Отже, під час перебування у Львові, А. Рудницький продовжує виступати як диригент-симфоніст. Так, він стає одним зі співорганізаторів та реалізує важливу для Львова імпрезу: перший український симфонічний концерт.

Як зазначає сам А. Рудницький, в наступних роках він надзвичайно активно гастролює «в Операх, Радіо, Філармоніях Варшави (де, між іншим, уперше в Польщі виконує програми, складені виключно з симфонічних творів сучасних українських композиторів), Державним симфонічним оркестром та радіо-оркестром Литви, тощо.» [15]. У своїй статті «Зустрічі з президентом Литви» у книзі «Про музику і музик» А. Рудницький подає програми концертів у Каунасі та Вільнюсі, в яких прозвучали: Друга Симфонія Л. Ревуцького; «Китайський» і «Гуцульський» танці з опери «Золотий обруч» Б. Лятошинського; «Ноктюрн» і «Сонет» для сопрано та великого симфонічного оркестру В. Барвінського (солістка М. Сокіл); «Балетна сюїта» А. Рудницького. Після відвідин концерту литовський президент Сметона зустрівся з М. Сокіл та А. Рудницьким і висловив своє щире здивування, «що українська музика так далеко зайшла» [15]. Неодноразово включав А. Рудницький в свої програми і «Українську рапсодію» В. Барвінського.

Загалом, А. Рудницький був одним з перших диригентів-симфоністів активних пропагандистів української симфонічної музики, а твори українських композиторів постійно включалися в його програми.

Необхідно зазначити і виступи в галицькій пресі А. Рудницького як диригента-симфоніста, який виносить проблематику та ставить гострі питання, що стосуються розвитку саме оперно-симфонічного диригування у Львові. Серед них назвемо розгорнену в трьох частинах статтю: «Про українську фільгармонію та оперовий театр»: ч. I – «Наші оркестрові можливості на тверезо» (Діло, 1937. – 9–11.04), ч. II – «Фантастичні мрії про оперовий театр», III ч. – «За песимістичними рефлексіями – оптимістичні мрії».

Окрім того, в кожній з рецензій на симфонічні концерти чи оперні постановки А. Рудницький завжди з притаманною йому гостротою та за високими професійними мірками характеризує того чи іншого диригента. Так, в полі зору А. Рудницького опиняються місцеві диригенти, зокрема, Адам Солтис, до якого один з найдосвідченіших диригентів ставиться з великою симпатією та віддає належне в нелегкій справі ведення оркестру. Високий фаховий рівень відзначає А. Рудницький і у виступах Адама Должицького, диригента Львівської опери Юзефа Лерера. А. Рудницький вважає за врівноваженого, витриманого фахівця.. Дуже прискіпливо і вимогливо ставиться до молодого початківця в царині диригування Миколи Колесси – без сумніву з «педагогічною» метою, хоч подекуди й упереджено, справедливо, проте визнає і його диригентські можливості [18].

Серед диригентів-гастролерів, на концерти яких А. Рудницький писав рецензії знаходимо цікаві та дуже фахові зауваги і характеристики. Так, італієць Еміліо Массіні удостоївся лише одної фрази – «просто блискуче», Зигмунд Лятошевський постав в очах А. Рудницького як «диригент з Познані: енергійний, музикальний, освічений. З технічно-мануального боку разять надто широкі рухи, разить у всю ширину отворена ліва рука».

Особливої уваги заслуговує рецензія А. Рудницького на виступи видатного європейського диригента Генрика Шерхена у Львові. Наведемо розлогу цитату з цієї рецензії: «Вчорашній концерт Шерхена дає змогу вдруге у Львові подивляти цього великого диригента і ним захоплюватись. Шерхен уступає своєю, розмірно ще недовгою практикою неодному зі своїх товаришів, зате він перевищає їх теоретичним знанням свого діла, своїми психологічними чи навіть

фільософічними студіями й міркуваннями над проблемами диригентури й оркестрової гри, їх співвідношення до себе і до виконуваних творів. Тому-то він знає незвичайно рідку і цінну штуку, штуку, якої не показав ще у Львові ні один зі слуханих мною тут диригентів: моментального відчуття дійсного рівня оркестри, моментальної орієнтації у всіх її хибах і прикметах і штуку в найбільш короткому і економному часі зужити ці хиби зводити до мінімум, прикмети видвигати до максимум, рівень пересічної оркестри підносити до рівня доброї, а доброї до знаменитої. Наслідки? Львівська оркестра грала як не та сама, а цілий концерт – був справжнім концертом без ніяких «але». Критикування чи недоцінення в цім випадку заслуг Шерхена і його феноменального таланту було би навмисним шуканням плям на сонці. Повновартісним солістом такого концерту був Леопольд Мінцер (Бетговен Концерт ц-моль). В тім випадку це одне слово заступає всякі суперлятиви» [12].

З дуже різкою критикою А. Рудницький виступає супроти гастролера Йогана Штрауса – далекого «крівняка» (родича) «короля вальсів» [10], висловлюючи саркастичну думку, що про дешевий концерт цього «махальщика-фельдфебеля» варто попереджувати поліцію, аби не допускати до сцени таких непрофесіоналів.

Натомість неодноразово з великою прихильністю та повагою до його професіоналізму відзначає А. Рудницький оперного диригента Бердяєва. Диригент Наймарк постає у рецензії А. Рудницького «як відомий диригент своїми кваліфікаціями. І той концерт провів він прецизно, темпераментно, стилєво. Побіч Пасторальної симфонії Бетховена, в якій можна було спорити з шан. діригентом щодо деяких темпів, почули ми вперше «Симфонію» Кофлера, цікаву своєю ритмікою і спробою шукання нових інструментальних сполук та ефектів» [11].

У статтях, які стосуються опери чи симфонічної музики А. Рудницький не поминає нагоди згадати та дати характеристику провідних світових диригентів як Леона Фуртвенглера («Берлінська опера»), Артуро Тосканіні, Леопольда Стоковського, Джона Барвіолі, Сергія Кусевіцького. Фредеріка Стока, Артура Родзінського, Франко Гіоне, Фріца Райнера, Юджина Орманді, диригентів «Метрополітен-опера» Артура Боданцкі, Етторе Паніцца, Джонаро Паппі, Вільфріда Пелетє («Американські музичні імпресії»), а також Лева Брагінського, Артура Родзінського (якого добре знав ще зі Львова),

Михайла Вериківського, Маргуляна та інших, з якими співпрацював у Харкові та Києві [8, 9].

З огляду на ці критичні матеріали можна вибудувати і змодельювати ідеал диригента, яким керувався в своїй творчій діяльності А. Рудницький, прагнучи увібрати найцінніші та найкращі риси диригентів світових мірок, взоруючись на фахову індивідуальну мануальну манеру, високу освіченість та натхненну музикальність. Невипадково визнання А. Рудницького як диригента було особливо підкреслене у статті Г. Котора «Успіх наших артистів у Варшаві» (ці гастролі якраз і припадають на український період): «Щодо успіху А. Рудницького як диригента досить сказати, що після закінчення вистави оркестра «ін корпоре» зробила йому овацію: це найвище признание, яким може похвалитись диригент!» [5].

Впродовж своєї артистичної діяльності А. Рудницький часто був, як і більшість галицьких композиторів, пов'язаний з *хоровим диригуванням*. Ще до від'їзду в Німеччину він диригує об'єднаними хорами «Бояна» і «Бандуриста». У Львові в 1932 р. працює диригентом мішаного польського хору «Лютня-Мацеж» та університетського чоловічого хору. Однак, диригентсько-хорова діяльність А. Рудницького розгорнулася на повну потужність, набираючи всенациональної значимості в останній, американський період, який ознаменується активною хоровою диригентською практикою, рівно ж появою багатьох хорових творів та симфонічно-хорових полотен (кантат, ораторій тощо). Велике враження виніс А. Рудницький від знайомства з одним із найвидатніших хорових диригентів світової значимості О. Кошицем, який, у свою чергу, підтримав та високо оцінив багатогранну діяльність галицького музиканта.

З 1953 року у Філадельфії організовано мішаний хор «Кобзар», яким беззмінно диригував А. Рудницький. «Цей хор відрізняється від інших своїм репертуаром, що складається передовсім з великих, а то й монументальних творів минулої і сучасної української хорової літератури. Крім того «Кобзар» виконував згаданий репертуар, у більшості своїх концертів, з оркестрою, організованою «Кобзарем» переважно з українських інструменталістів Філадельфії та доповненням необхідними оркестрантами неукраїнського походження» [17].

У квітні 1959 року в Нью-Йорку з ініціативи нью-йоркської «Думки» і при наявності 9 хорів («Гомін» з Байону, «Дніпро» і «Гомін» з Клівленду, «Трембіти» з Ньюарку, «Бояна», «Дзвонів»,

«Думки» з Нью-Йорку та «Кобзаря» з Філадельфії) засновується унікальна організація «СУХА» – Союз Українських Хорів Америки, художнім керівником і диригентом якої стає А. Рудницький. СУХА влаштувала у грудні 1962 році величавий концерт, присвячений 50-літтю смерті М. Лисенка. А. Рудницький пише про цю подію: «Вперше на американському континенті виступали об'єднані в один великий хор (250 голосів) три передові українські хори: «Думка», «Кобзар» і «Трембіта» в супроводі повного симфонічного оркестру (нью-йоркської музичної унії), яка на початку концерту виконала увертюру до «Тараса Бульби» (в редакції Ревуцького та інструментації Б. Лятошинського), об'єднані мішані хори виконали «Прославний хор», «Туман хвилями лягає» та кантати «Б'ють пороги» і «Радуйся ниво», другий вінок «Веснянок» а capella та кілька чоловічих хорів. А. Рудницький оркестрував для повного симфонічного складу всі інструментальні партії. Солістами виступали Осип Гошуляк – бас (Canadian Opera Company) та Шарльотта Ордасі-Баранська – сопрано (Metropolitan Opera Company). Цей концерт був найбільшим і найвеличнішим з усіх, які тільки влаштовувано доти українських концертів на американській землі» [17].

Як диригент-симфоніст, А. Рудницький виступає кілька разів у США, хоч при величезному бажанні йому не вдалося ввійти у кола американських диригентів, позаяк висока конкуренція та величезний притік емігрантів і наявність власних талановитих сил залишила А. Рудницького винятково в сфері диригування в українських акціях. Він диригує оперою «Запорожець за Дунаєм» в 1940 р., філадельфійським хором «Кобзар» та філадельфійським симфонічним оркестром (1954), в 1955-му. А. Рудницький виконує з цим колективом свою кантату «Посланіє» на текст Т. Шевченка. В 1957 р. з нагоди 25-ї річниці Української Національної Федерації Канади диригує симфонічним оркестром Торонто, де було виконано його Другу симфонію. Також під батудою автора в 1969 р. у Філадельфії та Нью-Йорку прозвучала опера А. Рудницького «Анна-Ярославна».

Отже, як диригент, А. Рудницький стояв біля витоків таких явищ як створення «Державної Української Філармонії» у Харкові в 1929 р., яка почала давати регулярні симфонічні концерти, інаугураційним концертом якої він диригував, згодом став диригентом новоствореного Державного Симфонічного оркестру Української РСР у Києві, йому належить проведення першого українського симфонічного

концерту у Львові, спроба утворити «Український філармонічний оркестр» у Філадельфії в 1953 р. Виступив насамперед як промотор та першовиконавець багатьох українських творів, серед яких правиконання Другої Симфонії Л. Ревуцького, творів Б. Лятошинського, П. Козицького, М. Коляди, А. Рудницького, В. Барвінського, І. Стравинського. Серед його учнів – Богдан П'юрко та Ісаак Паїн. Як диригенту-гастролеру, йому належить заслуга популяризації української музики не лише в Галичині чи на Великій Україні, але в Німеччині, Росії, Литві, Польщі, Голландії, США. Постановка і реалізація 1000 вистави «Запорожця за Дунаєм» у Львові, як і виконання «Тараса Бульби» у Харківській Опері чи Лисенківській святкування під батутою А. Рудницького об'єднаними хорами СУХА в США стали епохальними подіями в музичному житті Галичини, України та за океаном – у США. Не менш важливими є і документальні свідчення епохи, теоретичні та проблемні питання, зосереджені в об'ємних критично-публіцистичних матеріалах А. Рудницького, які висвітлюють процес становлення і розвитку диригентського мистецтва, як вітчизняного, так і зарубіжного.

Таким чином, диригентська діяльність А. Рудницького, якою митець активно займався впродовж XX століття, постає як цікава та важлива сторінка розвитку українського диригентського виконавства, причому в різноманітних його аспектах: театральньо-оперному, симфонічному, хоровому, що підкреслює універсалістську спрямованість творчої особистості митця, визначаючи його, як одного з вагомих та провідних культурних діячів свого часу.

Література

1. Барвінський В. Враження з побуту на Україні / Василь Барвінський // В. Барвінський. З музично-письменницької спадщини: Дослідження, публіцистика, листи. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 103–104.
2. Барвінський В. Ювілейна 1000-на постановка співогри «Запорожець за Дунаєм» / В. Барвінський // Новий час – 1935. – 21.12.
3. Вайс С. Антін Рудницький – український музикант в Берліні 1920–30-х років. / С. Вайс // Українсько-німецькі музичні зв'язки минулого і сьогодення: Зб. статей. – Київ, 1998 – С. 174–188.
4. Витвицький В. Антін Рудницький – музичний критик і музикознавець. // В. Витвицький. Українська музика. Музикознавчі праці. Публіцистика. – Львів, 2003. – С. 215–216.
5. Котор Г. Успіх наших артистів у Варшаві / Г. Котор // Діло, 1937. – 27.05.

6. Музичне життя Харкова. Розмова з диригентом Харківської опери А. Рудницьким. // Діло, 1928. – Ч. 109.
7. Підківка О. А. Рудницький // Після довгих років забуття. Про життя і творчість українських композиторів / О. Підківка. – Дрогобич: Посвіт, 2008 – С. 229–245.
8. Рудницький А. Американські музичні імпресії. / А. Рудницький / Діло, 1938. – 23, 25, 28 – 29.10.
9. Рудницький А. Берлінська опера. / А. Рудницький / Діло, 1934. – 28.04.
10. Рудницький А. З концертової салі. Йоган Штраус. / А. Рудницький / Діло, 1937. – 2.02.
11. Рудницький А. З концертової салі. Наймарк – Фільдеш – Рубінштайн. / А. Рудницький / Діло, 1936. – 17.03.
12. Рудницький А. З концертової салі. Шерхен-Мінцер. / А. Рудницький / Діло, 1937. – 3.02.
13. Рудницький А. Київська опера. / А. Рудницький // Діло, 1931. – Ч. 38. – 20.02.
14. Рудницький А. Музичне життя в Харкові / А. Рудницький // Діло, 1929. – 15.02. – Ч. 42.
15. Рудницький А. Про музику і музик. / А. Рудницький– Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1980. – 259 с.
16. Рудницький А. Симфонічний концерт: Лятошевський – Однопософ. / А. Рудницький / Діло. – 1937. – 6.03.
17. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд. / А. Рудницький – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.
18. Рудницький А. Шевченківський концерт у Великому театрі. / Антон Рудницький / Діло. – 1936. – Ч. 61.
19. Сюта Б. Доля розчакнута навпіл / Б. Сюта // Культура і життя, 1991, 13 травня.
20. Шухевич Т. «Сюїта» А. Рудницького на симфонічному концерті Львівської філармонії. / Т. Шухевич // Діло, 1933. – 20.02.

Кулиняк Назарій. Вектори дирижерської діяльності Антона Рудницького. *Стаття посвячена освяченню дирижерської діяльності Антона Рудницького. Розглядаються всі етапи його становлення і творчого росту як одного з перших галицьких оперно-симфонічних дирижерів. Особливу увагу приділяється його позиції популяризатора української музики за рубежом.*

Ключові слова: *оперно-симфонічний дирижер, творчий ріст, універсалістська спрямованість, галицький діяч мистецтва, виконавство.*

Kulyniak Nazar. Antin Rudnický – one of the first opera conductors in Galychyna of the 20th century. A. Rudnický was an artist, that had revealed himself in a great range of artistic spheres: composer, critic, pianist, scholar, pedagogue, and as an artist he had to be studied deeply. As a conductor A. Rudnický had private lessons with well-known Lev Sirota and at the same time, he worked at the Lviv City Opera as a co-tutor and assistant and studied the basics of opera conducting. His high-school opera-conducting studies he made in Germany under the assistance of Ju. Priuver, who was a conductor of the Berlin Philharmonic and professor of the Berlin Conservatory at the same time. After graduating, he signed a contract with the P. Kozicky, who was responsible for education in Ukrainian Soviet Republic's Commissary and who worked as a conductor of Kharkiv Opera until 1930. Under his trampoline such operas as «Yevgeniy Onegin» by P. Tchaikovsky, «Karmen» by J. Bizet, «Toska» and «Turandot» by G. Puccini, «The Buffoons» by R. Leoncavallo, «Taras Bulba» in author's edition by M. Lysenko, the ballet on the music of I. Stravinsky's «Small Suite» went out. During the years of 1930–32, he was a conductor of Kyiv Opera and a professor and the chief of the Department of Symphony Conducting in the Kyiv Conservatory.

In the years of 1932–34 he was holding the position of conductor in the Lviv City Opera and was an active contributor in the press on musical themes in Galychyna, providing a gallery of articles about Opera (so-called Opera stagione), which he once conducted: "Carmen" by Bizet, "Pagliacci" R. Leoncavallo, "Cavalleria Rusticana" P. Mascagni, "Il Trovatore", "Aida" by Verdi, "Tosca," "La Boheme" Puccini "Boris Godunov" by Modest Musorgsky. A significant achievement of A. Rudnický in the field of opera conducting was setting and performance in 1935 of 1000 time "Zaporozhets beyond the Danube" by Gulak-Artemowski that "had a great success and made a great cultural significance" (after Barvinskyi). As a producer it was invited the famous O. Uluhanov, director of the Royal Opera of Belgrad. The success was immense, and the opera was performed in other cities of Galychyna, later it was recorded in Lviv Radio and broadcast at all its Polish radio stations.

Abroad in the US, where he spent the second half of his life as an artist (he emigrated in 1939), he conducted opera "Zaporozhets beyond the Danube" in 1940, performed by Philadelphia chorus "Kobzar" and Philadelphian Symphony Orchestra (1954), this team performed his cantata "The Epistle" on the text by Shevchenko (1954). In 1957 he conducted the Toronto Symphony Orchestra, where he performed the second symphony. Under the author's trampoline sounded opera "Anne of Kiev" in 1969 in Philadelphia and New York. In 1959, New York, on the initiative of New York choir "Dumka" and in the presence of 9 choirs ("Echo" from Bayonne, "Dnipro" and "Echo" in

Cleveland, "Trembita" of Newark, "Boyana" "Dzvony", "Thoughts" from New York and the "Kobzar" of Philadelphia) A unique organization – Ukrainian Chore Union in America (UCUA) has been established. The artistic director and conductor of that group became A. Rudnitsky. "UCUA" held in 1962 grand concert dedicated to the 50th anniversary of the death of Lysenko.

Trying to learn from the best European tradition and instill them on national soil – one of the fundamental A. Rudnitsky's ideas. In many critical articles author calls for more innovations in the Lviv Opera. A. Rudnitsky provides neat characteristic of the world's leading conductors L. Furtvenglyera, A. Toscanini, L. Stokovsky, S. Kusevitsky. F. Gione, Yu. Ormandi and L. Brahinsky, A. Rodzinsky (whom knew from times of living in Lviv). His articles "Wagner and Bayreuth", "Opera in Kharkov" "Opera in Moscow and Leningrad", "Kiev Opera", "Berlin opera", "The Ukrainian Phylarmonic Opera and Theater," "American Musical impressions" contains detailed information about international and Ukrainian operas and suggests new ideas for contemporary theater, some of which have not lost their relevance today.

A. Rudnitsky as a conductor was at the forefront of such phenomena as the creation of "Ukrainian State Philharmonic" in Kharkiv in 1929, and there was inaugural concert, which he conducted; then he became the director of the newly established State Symphony Orchestra of Ukrainian SSR in Kiev. He conducted the first Ukrainian symphony concert in Lviv and attempted to create a "Ukrainian Philharmonic Orchestra" in Philadelphia in 1953. He was the first performer of Ukrainian symphonic works, among which are the first performance of the Second Symphony by Revutsky, works by B. Liatoshynskij, P. Kozytsky, M. Kolyada, A. Rudnitsky, V. Barvinsky, I. Stravinsky. Among his students there where B. P'yurko I. Payin. As a conductor on tour, he was credited with popularizing Ukrainian music not only in Galychyna or in the Great Ukraine, but also in Germany, Russia, Lithuania, Poland, Netherlands, and USA. Formulation and implementation of the 1000 play "Zaporozhets beyond the Danube" in Lviv, and performing "Taras Bulba" in Kharkiv Opera or celebration of M. Lysenko's anniversary by united choirs "UCUA" in the United States, that was under trampoline of A. Rudnitsky, became a watershed event in the musical life of Galychyna and Ukraine overseas – in the USA.

Thus, A. Rudnitsky's conducting activities, which the artist was actively engaged in throughout the twentieth century, appear as an interesting and important page of Ukrainian conductor's performance, and in its various aspects: theatrical and operatic, symphonic, choral, emphasize the universalist orientation of artist's creative personality, defining it as one of the important and leading cultural figures of his time.

Keywords: opera and symphony conductor, creative growth, universalist orientation, Galician artist, performing.